

čiti.⁴¹ Kako dakle kan. 1221. navodi pored redovnika samo još novake i redovničku služinčad, a ne i pitomce apoštolskih škola i postulante, ne vrijedi za pitomce apoštolskih škola i postulante posebni propis kanona 1221., već opći propis kan. 1261, § 1 i kan. 1230, § 1.⁴²

XII. O otuđenju crkvenih dobara. Na upit: »Da li je na osnovu kan. 1532, § 1, n. 2,⁴³ potrebna dozvola sv. Stolice za otuđenje više stvari iste crkvene osobe najednom, ako ove stvari skupno uzete nadmašuju svotu od 30.000 lira ili franaka« — odgovorio je Odbor za aut. tum. kan. Zakonika: »Affirmative«.⁴⁴

Radi se tu o otuđenju više stvari iste crkvene moralne osobe najednom (per modum unius), t. j. jednim te istim pravnim poslom ili ugovorom.

Ovakovo otuđenje može da imovinsko stanje dotične crkvene moralne osobe ugrozi jednako teško kao i otuđenje jedne samo njezine stvari, koja je ravna vrijednosti više stvari, pa iziskuje zato iste mjere opreza. Na tomu se temelji odgovor Odbora.

Historijat i metode sjemenišnog uzgoja.

Dr P. Lončar.

(Nastavak.)

3. Izravna unutarnja uprava zavoda povjerena je sjemenišnim poglavarima: rektoru, duhovniku, ekonomu i učiteljima, koje slobodno imenuje biskup i može da ih makne iz pravednoga razloga, ali mora barem prije upitati savjetnike za savjet.

Prema duhu i intencijama koncila tridentinskoga imadu uzgoj i nastavu u sjemeništima da vode svjetovni svećenici. Samo kad to traže posebne konkretne prilike i osobiti razlozi, daje se sjemenišni uzgoj u ruke redovnicima. Zato treba posebno dopuštenje Sv. Stolice, ali je biskup dužan da upita prije katedralni kaptol i sjeme-

excepto gravi necessitatis casu, levandi per se vel per alium cadaver, illud comitandi ad suam ecclesiam parocialem ibique exsequias persolvendi, firmo praescripto can. 1216, § 2«). — Vd. i kan. 1217. i 1222.

⁴¹ »Leges quae... exceptionem a lege continent, strictae subsunt interpretationi«.

⁴² Cit. u op. 48.

⁴³ »§ 1. Legitimus Superior de quo in can. 1530, § 1, n. 3, est Sedes Apostolica, si agatur:... 2° De rebus quae valorem excedunt triginta milium libellarum seu francorum«.

⁴⁴ AAS, XXI, 574.

nišne savjetnike za njihovo mnijenje u toj stvari. (Benedictus XIV. o. c. p. 140 IX., Wernz o. c. p. 92. III.)

Veoma je zanimljivo pitanje, zašto Benedikt XIV. toliko naglašuje, da sjemeništa za uzgoj svjetovnoga klera vode svjetovni svećenici. Sigurno su oci koncila tridentinskoga i Benedikt XIV. imali neko stalno iskustvo, koje ih je u tom podupiralo. Bit će najkompetentniji u toj stvari A. M. Micheletti, konsultor svete kongregacije za studij u sjemeništima i univerzama, dugogodišnji profesor pedagogije na papinskom apostolskom leoninskom kolegiju u Rimu. U svojoj knjizi »De ratione disciplinae in sacris seminariis« 1911., sakupio je sve što je Crkva kroz stoljeća o ovom predmetu rekla. Na stranici 158.—164. govori baš o gornjem pitanju, t. j. o tome, zašto da imadu prednost svjetovni svećenici u uzgoju svjetovnoga svećeničkoga podmlatka pred redovnicima.

On sam priznaje, da je prastara rasprava o prednosti jednoga klera pred drugim s obzirom na vodstvo sjemeništa. Ipak će on bez ikakove pristranosti i tim se pozabaviti, jer to spada osobito na njegov pedagoški predmet. Tu se ne radi o osobama i družbama, nego o dobru Crkve i duša (CXXXVIII.). On veli doslovno:

»U toj stvari velimo, neka se obično religiozne družbe suzdrže od upravljanja sjemeništima, osim ako drukčije odredi sv. Stolica rimska poradi kakove osobite svrhe. Ipak neki sasvijem protivno misle: vide naime da se redovnički članovi ističu jačom pobožnošću, i počesto također i obilnijom naukom. Vele, da je u njih stalan način uprave i reda, koji je utvrđen izvjesnom tradicijom družbe, laganiji je i zgodniji izbor rektora, ostalih upravnika i učitelja.

No sva ova dobra, gotovo sasvim iščezavaju u normalnim prilikama; jer neko stalno zavidanje ostaje ponajčešće među svjetovnim klerom i redovnicima, pogubno za jedne i za druge. Zato veoma teško snose svjetovni svećenici, da se daje redovnicima teret sjemenišni, jer biskup običava da i daje osobito povjerenje službenicima sjemeništa, a iz toga izlazi i nada kao u obećanu nagradu, ako svoju misiju valjano obave.

Ni to nije dosta. Redovnici žive po svojoj vlastitoj disciplini, utvrđeni posebnom milošću Božjom; a posebna je disciplina svjetovnih svećenika i sasvijem je drukčija, t. j. takova da traži i poznavanje i iskustvo u svijetu, a to je stvar redovnicima ponajviše i nepoznata i prijezirna.

Napokon redovnici žive podložni ne toliko biskupu, koliko više svojim pretpostavljenicima; jednomu pak i drugomu gospodaru služiti odviše je teško i gotovo apsurdno. Dvostruka naime oblast u sjemeništu, koju s jedne strane izvršuje biskup, s druge strane redovnički poglavar, rodi dijecezmom u dijecezi.

Neka se stoga, u običnim prilikama, dade svjetovnim svećenicima briga oko svjetovnoga klera, a redovnicima pak oko redov-

ničkih novaka: jednima naime i drugima široko je polje apostolskoga rada. Redovnici treba da budu na pomoć svjetovnom kleru, kao odabrana pričuvna četa, a ne pristoji se pak, da svjetovni kler bude redovnicima podložan.

Zakon pak, od svetih kongregacija češće potvrđen zabranjuje biskupu, da preda sjemenište redovničkomu kleru. Prije treba da pita za odobrenje: četiri savjetnika (c. 1359. § 1.), koji su prema koncilu tridentinskomu određeni za upravu sjemeništa, katedralni kaptol svoje crkve i dopuštenje rimske Stolice. Nije drukčije mislio ni sv. Karlo Boromejski, koji je najprije također bio povjerio svoja sjemeništa redovnicima, a poslije je osnovao društvo svjetovnih svećenika, pod imenom Oblata, da vrše ovu osobito zadaću. (CXXXIX.)

Ako pak se mora dati redovnicima sjemenište poradi posebnih uzroka, treba da to bude potpuno i sasvim njima predano. Treba da bude utanačeno nedvojbenim ugovorima i raspolaganje s dobrima sjemeništa i kompetencija redovničkih poglavara u sjemeništu. Zato:

a) da bude jedan duh u upravi, treba da budu svi redovnici i upravljači zavoda i učitelji. Jer, kad ne bi bilo jedno te isto mišljenje u zavodu, izašla bi velika šteta po disciplinu; a zaista veoma zlih plodova nesloge, više će skupiti redovnici, nego svjetovni svećenici. Osobito treba naglasiti, ako bi bio redovnik duhovnik u sjemeništu, neka bude veoma razborit, neka misli, da nije u svojoj kući, nego u tuđoj, da ne bi možda on bio uzrok kleveta i sijao neslogu.

Ako bi među učiteljima bio koji redovnik, neka potpuno zaboravi koristi svoga reda ili družbe, da ga se ne krivi, kako vele, da širi prozelitizam. **Grgur XIII.** u buli, kojom osniva Kolegij Germanicum-Hungaricum i predaje ga očima Družbe Isusove, opominje ih: ... da ne drže običaje svoje družbe, koji nijesu baš nužni, niti neka ne nastoje da ih uvode u Kolegij.

Bude li među drugovima, koji su iz svjetovnoga klera, neki redovnik, neka im prednjači krepošću i naziđuje ih i rječju i činom, neka se prema njima svagdje pristojno vlada i neka ne izgleda, da je tvrdoglav u svome mišljenju. (CXL.)

b) O upravi sa sjemenišnim dobrom neka se napišu izričiti ugovori. Jer, kako je to u državi, tako je to nažalost i u Crkvi: posao se procijenjuje većinom samo po materijalnim dohocima, do kreposti se pak gotovo ništa ne drži, ako dohoci novčani nijesu znatni i obilni... Redovnički rektor neka tako upravlja, da je spreman svagda položiti račun, ne samo poradi svoje vlastite savjesti i glasa, nego također i poradi časti svoje Družbe.

c) Neke se točno odrede granice ugleda i vlasti redovničkoga poglavarstva. Redovnički poglavar neka ne uzima upravu sjemeništa, ako ne ostane kod čitave regule svoga reda, i njezino obdržavanje mora da nadzire. Čemu redovnička uprava, ako živi po svome i za pitomce napustivši svoju regulu?

A opet i biskup treba da potpun svoj ugled u zavodu čuva otvorenim ugovorom, da se ne dogodi, da biskup, koji je gospodar, služi drugima, i što drugi zaključuju biskup jedvice potvrđuje, potpisujući tek svoje ime. Da se to ne dogodi sv. Stolica brižno pazi. Tako je u Americi dopustila nekim redovnicima, da smiju podići sjemenište, njim upravljati ali tako, da ipak pitomce prima biskup, a sjemenište bude njemu podložno i pod njegovom zaštitom i obranom... (CXL).«

Dokle su dakle svjetovni svećenici u jednakom položaju s redovničkim svećenicima i s obzirom na intelektualne sposobnosti i broj kvalifikovanih članova za vodstvo i upravu jednoga zavoda za obrazovanje i uzgoj kandidata svjetovnoga svećeničkoga staleža, dokle postizavaju jednake i bolje uspjehe u uzgoju svećeničkih zvanja, ne može se nikako pomišljati na prednost redovnoga svećenstva u uzgoju svjetovnoga klera, jer taj i inače po duhu koncila tridentinskoga i odluka sv. Stolice pripada svjetovnomu svećenstvu, a tek nužda i posebne prilike prepuštaju ga redovnicima uz prethodne spomenute klauzule.

Napose treba istaknuti, da bi se svjetovno svećenstvo s pravom smatralo veoma zapostavljenim, kad bi ga Ordinarij smatrao sposobnim, da obavlja samo duhovnu pastvu i podnosi sve nepogode i tegobe njezine, a manje vrijednim i sposobnim povjeravajući službe poglavara i profesora u sjemeništima samo redovničkom kleru. Koliki li možda imaju baš ambiciju, da se usposobe za nastavničke službe i lakše nastave u zavodu svoje filozofske i teološke studije.

Usput samo pripominjemo, da dosadašnja historija katoličke Crkve u našim krajevima s ponosom ističe, da su hrvatsko svećenstvo kroz stoljeća uzgajali svjetovni svećenici u svojim župskim, kaptolskim i biskupskim školama. Plod njihovoga uzgoja bilježi hrvatska historija zlatnim slovima na ponos katoličke crkve u hrvatskim zemljama na svim područjima ljudskoga znanja, a naročito na kulturno-prosvjetnom polju. Svagdje su bili buditelji, vođe i prvaci u svom narodu. (A. Čuvaj, Povijest školstva I—XII., F. Plevnjak, Prilozi za kulturnu povijest hrvatskog asvećenstva, Zagreb 1910.)

Konačnu presudu o tome svemu imade da donese Ordinarij, o čijem se sjemeništu radi, ali pitajući za savjet spomenute faktore. On imade tešku zadaću vagnuti povijest i duh toga pitanja kao i posebne prilike vremena i države, u kojima se to pitanje rješava. Njega će u tom voditi isključivo dobro Crkve, i praktički napredak katoličke stvari u njegovoj dijecezi.

Koncil govori o uzgoju sjemenišnih pitomaca tako daleko, da im propisuje i duhovne vježbe u pojedinom danu i mjesecu. Pitomci neka svaki dan prisustvuju sv. Misi. Neka se ispovijedaju svaki mjesec dana, a primaju sv. Pričest tako često, kako im dopusti ispovjednik.

I danas se pazi na duh i želju koncila tridentinskoga u crkvi, pa se doista sjemeništa za uzgoj svjetovnoga klera povjeravaju redovito svjetovnim svećenicima. U novije naime vrijeme niču slijedeća sjemeništa u samomu Rimu: 1. u Vatikanu za dječake, česki kolegij »Nepomueenum« za bogoslove, 3. irski kolegij za bogoslove, 4. Lombardo za bogoslove, 5. poljski kolegij za svećenike kao i naš sv. Jeronim, 6. »Russicum« više misijonarski kolegij za Rusiju, 7. Portugisci grade za bogoslove, 8. postavljen je temeljni kamen za grkokatoličko sjemenište sv. Jozafata, 9. Nova propaganda za bogoslove, 10. izvan Rima gradi sv. Otac »veliko sjemenište Pijo XI.« za gornju Italiju nedaleko Milana i to za bogoslove i dječake. Od ovih 10 sjemeništa »Russicum« je povjeren Isusovcima, a sv. Josafat će biti povjeren Bazilijancima; sva ostala sjemeništa povjeravaju se svjetovnim svećenicima.

Cijeli uzgoj smjera na to, da si pitomci steku što veću pobožnost, krepost, a i vanjsku ugladenost. Na sve ih ovo imade da sjeća i njihova vanjština, pa će rano primiti i tonsuru i obući kleričko odijelo. Priučavat će se na svoju službu time, što će na blagdane posluživati u katedrali i na drugim crkvenim mjestima onoliko njih, koliko biskup odredi.

Oni se pitomci imadu odstraniti iz zavoda, koji ne bi pokazivali pozitivnoga rezultata ovoga uzgoja, pa bi kraj svega nastojanja oko njihovoga uzgoja i uza sve oštre kazne ostali nepopravljivi i sijali bi među drugima razdor, neslogu i druge zle mane. Biskup naime ima sa svojim savjetnicima da brižno spriječi i odstrani sve, što bi smetalo, da se sačuva i unaprijedi tako pobožni i sveti zavod.

Koncil je dakle išao zatim, da upravo sam biskup, po primjeru Isusovom, sv. Pavla, apostola i sv. Augustina, od najranije mladosti nadzire, rukovodi uzgoj i izobrazbu svoga klera i to u svojoj neposrednoj blizini i odijeljeno od saobraćaja sa svijetom, koliko je to najviše moguće.

III. Provođenje odluka Koncila tridentinskoga.

S Koncila su upravili koncilski Oci pismo 23. jula 1563. papi Piju IV., u kom naglašuju potrebu, da se što prije pristupi k ostvarenju sjemeništa prema stvorenim zaključcima. Želili su upravo, da papa osnuje jedno takovo sjemenište, koje će služiti kao uzorak za sve kršćanske dijeceze. Pijo IV. je sazvaio kardinalski zbor, koji se jednoglasno odazvao želji Otaca, da osnuje takovo sjemenište, i odmah dao u tu svrhu i zgradu, a papa je odredio i godišnji do-prinos za to. Bilo je to g. 1565.

Još je papa imenovao i komisiju od četiri kardinala, koja će paziti, da se zaključci koncila provode u pojedinim kršćanskim dijecezama. U toj komisiji bio i Karlo Boromejski. On je održao u godini 1565. provincijalni koncil u Milanu, na kom se raspravljalo u unutarnjoj disciplini sjemeništa, koje je on podigao u Milanu, a

prema njemu su osnivana i uređivana i druga sjemeništa po Italiji. (Themistor o. c. p. 66.) Za ovim primjerima pošla je: Francuska, Nizozemska, Španija, Njemačka, pa je do konca toga stoljeća bilo podignuto oko 1.000 sjemeništa.

Za biskupima se povelili i oni svjetovni vladari, koji su kao brižni državnici brzo uvidjeli, da je dobro uzgojen i visoko izobražen kler najbolji nosioc narodne prosvjete i najjača potpora društvenoga poretka u državi. Zato su pomagali osnivanje sjemeništa: Ferdinand I. Maksimilijan II., bavorski vojvode Albrecht i Vilim V., pa onda kralj Ljudevit XIV. Kratki povijesni pregled imade o tom, kako su i gdje nicala sjemeništa Wetzler und Welte's (o. c. XI. p. 112—119.).

Međutim nas više zanimaju razna shvaćanja principa, koje je postavio Koncil i rezultati toga shvaćanja. Temeljne naime zasluge, na kojima počivaju disciplinske direktive Koncila za unutarnji uređaj sjemeništa, postavio je već Sv. Ivan Hrisostom, u svojoj raspravi »Adversus oppugnatores eorum, qui ad monasticam vitam inducunt« (Migne, I. P., S. P. N. Johannis Chrysostomi, ep. constan., Opera omnia quae exstant, t. I. p. 1. p. 319.—386.). On zastupa u točki: 17., 18., i 19., naročito u 18. pod naslovom »A prima aetate virtuti incumbendum« preventivnu metodu kao najbolju kod uzgoja mladeži. Zlatousti kaže, da je ludost ostaviti mladića bez pomoći, da utone u svjetske brige u vrijeme, kad neprijatelj žestoko napada i lako ga svlada. Jednaka je ludost, da ga onda naoružavamo i potičemo, kad leži svladan i bolestan. Naprotiv treba da budu osobito na oprezu oni, kojima žešći rat prijeti. Mladiću prijeti žešći rat i poradi mladosti, i poradi slabosti i poradi neiskustva, a osobito i zato što se nalazi kao takav u vrtlogu života. Treba da se povuče u samoću, ondje se vježba i na rat sprema: deset, dvadeset i više godina, ako je potrebno. I onaj, koji uči mehaničke vještine, ostavlja roditelje, da ih kod majstora uvježba. Tamo spava i jede. I onaj, koji hoće, da po nategnutom užetu hoda, i on odilazi na dugo od roditelja, da vježba. Zar ćemo s roditeljima zatvoriti one, koji uče nebesku mudrost, a ne ljudsku; koji uče da lete sa zemlje u nebo?

Od najranije mladosti treba nastojati oko kreposti. Onaj naime, koji se kasnije prihvati ove mudrosti, potrošiti će sve vrijeme, i sve nastojanje, da uzmogne oprati grijeha prijašnjega života. Naprotiv, koji se od najranije mladosti tomu oteo, ne će trošiti vrijeme sjedeći i brigajući se, da vida rane, nego će od početka brati nagrade i slagati jednu do druge. Tako su trebali, da rade i zakonodavci, da ne straše mladiće, kad postaju muževi, nego su ih trebali učiti i uzgajati, dok su bili dječaci, pa im se ne bi trebali kasnije groziti. Zakonodavci onda dolaze da nas uče, kad smo već pokvareni. Tako nije radio sv. Pavao. On je od početka, u najranijoj mladosti postavio učitelje kreposti, da zatvore svaki pristup opačini. To je najbolja disciplina, kad se sve učini i upotrijebi, da narav naša bude nepristupačna raspuštenosti; a ne valja najprije dopustiti da

zagospodare opaćine, a poslije tražiti, na koji bi se način odstranile. Tada će se vidjeti, kakove ste djece ocevi, čiji su oni, koje nazivljete blaženima; tada ćete vidjeti pobjedu mudrosti (kreposti), kad budu (sinovi vaši) liječili neizlječive ljudske bolesti, kad ih budu slavili kao općenite dobrotvore, zaštitnike i spasitelje; kad budu s ljudima na zemlji družili kao anđeli; kad budu na sebe svratili pogled sviju; dapače još i više, što god bismo mogli reći (tada o njima) nije ono, što će se tada moći vidjeti u zbilji i istini!

Glavni je dakle tenor nauke Hristostomove: Čuvaj se od najranje mladosti zla tako, da ukloniš priliku, a vježbaj se u kreposti u samoći i pod nadzorom. Drži se reda, rada i umjerenosti. Provođi sabran život, slušaj pretpostaljene, svladavaj se, izbjegavaj povod prepirci i t. d. Živi tako 5, 10, 20, koliko treba godina pojedincu.

Slijedeći ove otprilike savjete, počinje Koncil (Sessio XXIII. de reformatione cap. 18.) dekret za osnivanje sjemeništa ovim riječima: »Budući da je doba mladenačka, ako se pravo ne uzgaja, sklona da slijedi svjetovne naslade, i ako se od nježnih godina ne priučava na pobožnost i vjerski život, prije nego li uhvati svakoga čovjeka grješna navika, nikako ne će ustrajati u crkvenoj stegi potpuno i bez prevelike i osobite gotovo pomoći svemogućega Boga: zato sv. sinod određuje, da pojedine stolne i metropolitanske crkve uzgajaju u zavodu izvjestan broj dječaka istoga grada, dijeceze ili provincije i t. d. . . .«

Koncilski su oci, vođeni uputama sv. Ivana, izdali dekret, u kom su podali načela, u kojima su sabrane glavne smjernice, cilj i putevi sjemenišnoga uzgoja. Pojedini su ostavljene biskupima, da ih riješe prema mjesnim prilikama i svome shvaćanju. To je upravo razlog, da su kasnije nicala sjemeništa s mnogobrojnim sitnijim razlikama u disciplini prema raznim strožim ili blažim shvaćanjima i primjenama glavnih načela izdanih u koncilskom dekretu. Prema tomu razlikujemo tri glavna sjemenišna uzgojna tipa: milanski, francuski i Germanicum. Milanski je tip raširio odmah u početku po Italiji, Španiji, Francuskoj i Njemačkoj. Francuski je niknuo kasnije, ograničio se samo na Francusku, a Germanicum na grad Rim. Ostala su sjemeništa mješavina ovih glavnih tipova, a rašireni su po ostalim zemljama.

(Nastavit će se).

